

NA
JEDEN
ŽIVOT
AŽ
PŘÍLIŠ
—
MILAN
RÁČEK

≡ KNIHA ZLIN

FLEET

Milan Ráček

NA JEDEN ŽIVOT AŽ PŘÍLIŠ

Neobyčejná biografie

NA
JEDEN
ŽIVOT
AŽ
PŘÍLIŠ

MILAN
RÁČEK

≡ KNIHA ZLIN

Copyright © Milan Ráček, 2005
Translation © Eva Hermanová, 2016

ISBN 978-80-7473-440-3 (pdf)

PROLOG

Muž v modré milicionářské uniformě, která byla jeho pracovním oblečením, zastoupil doktoru Jílkovi cestu a odměřeně od něj požadoval doklady.

„Musí se legitimovat i oběti, které vezou od nehody?“ mumlal oslovený, zatímco hledal doklady v kapsách.

„Je to moje povinnost, soudruhu doktore,“ odvětil muž o něco přátelštěji a listoval přitom v podaném občanském průkazu.

„Řeknete mi, co vás k nám přivádí?“ zeptal se s nepřeslechnutelným ironickým podtónem v hlase.

„Jedu navštívit svého kolegu, pana doktora Hrobaře,“ odpověděl doktor Jílek stroze.

„Páni už neexistují,“ poznamenal uniformovaný muž důrazně a odcházel k vrátnici, Jílkův průkaz stále ještě v ruce.

„Doktor,“ znovu se podíval do legitimace, „doktor Jílek k soudruhu Hrobařovi,“ nahlásil přehnaně hlasitě, otočil se na hosta a řekl téměř omluvně: „Je nahluchlý,“ a dále čekal beze slov. Po chvíli se ozval hlas vrátného, prozrazující náruživého kuřáka.

„Doktor Hrobař čeká dole.“ Slovem dole byla myšlena prosektura. Ačkoliv Jílek v hradištské nemocnici nikdy nebyl, věděl, kde má svého kolegu hledat.

Špitály z třicátých let byly stavěny až na drobné detaily všechny stejně. V centrální části hlavní budovy se nacházel prosklený operační sál zastřešený rovněž prosklenou kupolí. U návštěvníků budil respekt, ne-li přímo strach. Ještě tajemněji ovšem působila spalovna, ve které se likvidovaly amputované části lidských těl, ale také použitý zdravotnický materiál jako vata nebo obvazy všeho druhu a silně zašpiněné povlečení, a to bez ohledu na znečištění ovzduší.

Najdu ho ve sklepe hlavního traktu, pomyslel si host právě v okamžiku, když proti němu vyšla zdravotní sestra a oslovila jej: „Doktor Jílek?“ zeptala se s úsměvem, a než stačil odpovědět, vyzvala ho, aby ji následoval.

„Poslal mě pan doktor Hrobař,“ řekla po chvíli, aniž by se k němu otočila, jen aby přerušila ticho.

Tak něžné stvoření a pracuje na patologii, pomyslel si v duchu Jílek, zatímco vnímal stále silnější zápach dezinfekce. Z této směsi pachů nebylo těžké identifikovat formaldehyd a alkohol, se třetí, sladce zapáchající složkou si ale nedokázal poradit. To bude určitě ten nový zázračný prostředek nazvaný po svém tvůrci *kaiserling*, táhlo mu hlavou; ve stejném okamžiku si uvědomil skutečný důvod své návštěvy.

K věci. Nejsem tady přece na exkurzi, jsem tady proto, abych zjistil skutečnou příčinu smrti svého švagra, zlobil se lékař sám na sebe.

„Vítám tě, milý příteli!“ těmito slovy vytrhl doktor Hrobař svého kolegu ze studií z jeho rozpolceného uvažování. Srdečně se pozdravili, přičemž Hrobař vyjádřil politování nad smutným důvodem kolegovy návštěvy. Z krátké výměny názorů vyplynulo, že se oba

lékaři domnívají, že příčina smrti byla jiná, než jaká je uvedena v úmrtním listě.

„Zesnulého našla manželka v předsmrtném deliriu ležícího vedle postele,“ vysvětlil Jílek svému kolegovi, který mezitím sundával z mrtvoly, ležící na prostředním pitevním stole, bílé prostěradlo.

Mrtví působí mnohem menší, než byli za života, pomyslel si Jílek, oblékal si při tom bílý plášť, který mu jeho kolega podal, a narovnával do správné polohy otočný stoleček ze světlého mramoru, jenž sloužil k odkládání orgánů odebraných při pitvě k ohledání. Ve stejnou chvíli zazvonil telefon.

„Soudruhu doktore, přišli za vámi dva muži,“ sdělil hlasitě vrátný. Mnohem tišeji, zakrýváje dlaní sluchátko, k tomu ještě dodal: „Jsou to Rusové,“ a zavěsil.

„Co chtějí Rusové zrovna ode mě?“ zeptal se Hrobař spíš sám sebe než obou přítomných a vyšel záhadným návštěvníkům vstříc.

Když se s nimi vrátil, představil mužům doktora Jílka jako svého asistenta, nezvaní návštěvníci mu ale nevěnovali jediný pohled.

„Který je Kreps?“ zeptal se netrpělivě jeden z mužů se silným ruským přízvukem. Tón jeho hlasu prozrazoval vyšší postavení ve všemocném a neprůhledném aparátu, kterého se obávali jak nepřátelé, tak přátelé.

Doktor Hrobař odhalil mrtvolu, kterou jeho kolega mezitím znovu zakryl, a značně iritovaný čekal na další instrukce.

Vyšší muž, který česky neuměl, zašátral v aktovce a podržel svému kolegovi před očima fotografii, jež byla díky zvětšení silně zrnitá. Doktor Jílek, který stál

za mužem a mohl mu tak nahlédnout přes rameno, uviděl mezi ostatními uniformovanými osobami zakroužkovaný obličej svého švagra. V tu chvíli mu bylo všechno jasné. Ti muži měli ověřit identitu zemřelého. Zjevně pro ně bylo velmi důležité vyloučit případnou manipulaci. Z doslechu nebo také z literatury znal případy, ve kterých byla nějaká osoba prohlášena za mrtvou a pohřbena, ve skutečnosti ale žila dál s novou identitou.

Teprve nyní Jílek pochopil kvapný útěk svého příbuzného z Jablonce a přestal se divit, že jeho švagr psychickému tlaku podlehl.

Mít v patách sovětskou státní bezpečnost může být smrtelné, sesumíroval si pro sebe právě ve chvíli, kdy česky mluvící agent zvedl bez svolení sluchátko a informoval se na předvolbu, kterou by se mohl dostat do veřejné telefonní sítě. Vytočil relativně krátké číslo a potvrdil ve svém rodném jazyce identitu zemřelého. Dalšímu obsahu telefonátu nerozuměl ani Jílek, ani Hrobař. Po ukončení dlouhého rozhovoru se muž otočil k nechápavě přihlížejícím lékařům a sdělil jim, že je ve vyšším zájmu provést ohledání mrtvol v vojenské nemocnici.

„Existuje podezření, že soudruha Krepse zabily nepřátelské živly, které chtěly zabránit jeho spolupráci s progresivními silami socialistické společnosti. Abychom mohli tento zločin odhalit a potrestat, musíme znát přesnou příčinu smrti. Pohřební služba přiveze mrtvého v den pohřbu, který se koná příští sobotu, tedy 14. listopadu ve tři hodiny odpoledne, v uzavřené rakvi. Soudruzi z pohřebního ústavu jsou již na cestě, aby mrtvolu převezli do kasáren. My dva jej budeme

doprovázet,“ sdělil důrazně služebně starší muž a kývl při tom směrem ke svému kolegovi.

Doktor Hrobař se snažil proti tomuto rozhodnutí protestovat tím, že požadoval soudní rozhodnutí o vydání mrtvoly. Současně navrhoval, že by ohledání provedl spolu s kolegy z vojenské nemocnice. Slovo mající instruktor, jak byli označováni infiltrovaní příslušníci sovětské státní bezpečnosti, věnoval lékaři dlouhý pohled a s ironickou laskavostí v hlase řekl: „Soudruhu doktore,“ krátce se odmlčel, pohled stále upřený jeho směrem. A pak stejně měkce ale důrazně pokračoval: „Vezměte na vědomí, že záležitost je v chodu.“

Pro Hrobaře trapnou situaci přerušil telefonát vrátného.

„Přepravní služba je tady, mám ji pustit dovnitř?“

„Ano prosím,“ zněla rezignovaná odpověď lékaře, který pochopil, že jakýkoliv odpor proti skutečným státním mocipánům je nesmyslný. Mrtvola byla odnesena v zinkové přepravní rakvi a Rusové se přehnaně přátelsky rozloučili.

Muži v bílých pláštích si sedli ke stolu. Až po delší době přerušil Jílek nervy drásající ticho.

„Co si o tom myslíš?“ zeptal se a zkoumavě se na Hrobaře zahleděl.

„Co už si můžu myslet, oni v této zemi vládnou a můžou si dělat, co chtějí, bratři...“

„Myslím poznámku, že by s nimi František mohl spolupracovat,“ skočil Jílek svému příteli do řeči.

„Nesmysl. Jestli ho skutečně někdo zabil, pak to byli oni. Jednoduše věc překrucují a odůvodňují tím řadu zatčení takzvaných podezřelých. Už toho mám dost. Je to horší než za protektorátu. Němci byli brutální. Byli

to ale naši nepřátelé a pozice byly jasné. Byli předvídatelní. Tito ale, to jsou vlci v rouše beránčím. Jednají nevypočitatelně, a proto jsou také nebezpečnější.“

Pochybnosti, které doktora Jílka tížily, byly našťástí rozptýleny. Těžko by se mohl vyrovnat se skutečností, že se jeho švagr nějakým způsobem zapletl s mocipány. Ztratil by v něj důvěru. Často spolu dlouhé hodiny mluvili o politice, ale také o strategii přežití v nových podmínkách. František neuvažoval o aktivní roli. Všichni musíme dělat kompromisy, nad jejich rámec se angažují jen ti, kteří jsou režimu oddáni z přesvědčení, nebo relativně malá skupinka prospěchářů, kteří jsou ovšem totálně bez skrupulí a o to nebezpečnější. Muži se rozloučili, ještě se dohodli na krátkém setkání před pohřbem a šli si – zdatelně deprimovaní – každý po svém.

Na čerstvém vzduchu se Jílek cítil mnohem lépe. Cestou ke své švagrové Marii přemýšlel, jakým způsobem ji bude informovat o událostech posledních několika hodin. Bylo mu jasné, v jak nebezpečné situaci se sama nachází. Aby ji ještě více nezneklidnil, rozhodl se nezmiňovat o události v nemocnici.

Marii našel v kuchyni. Se zarudlýma očima a rukama bezmocně složenýma v klíně zírala nepřítomně do prázdna.

„Chci pryč, chci za Františkem,“ řekla a rozplakala se. Vlastně poprvé od smrti svého muže.

Konečně. Zbaví se strnulosti, která ji tak ochromuje, pomyslel si Jílek. Vzal mlčky její ruce do svých.

Po chvíli vstala, otřela si kapesníkem oči a zeptala se na děti. Aniž by počkala na odpověď, zopakovala: „Chci vědět, kde jsou moje děti.“

„Bud' ráda, že ještě úplně nechápou, co se vlastně stalo. Celodenní škola jim udělá dobře,“ odpověděl švagr a uvědomil si, že ji teď nemůže nechat samotnou a že bude muset zůstat až do pohřbu.

V žádném případě to pro něj nebylo lehké rozhodnutí. Během posledních pětadvaceti let, které strávil coby venkovský lékař v Rudě nad Moravou, se nikdy nestalo, aby své pacienty nechal na holičkách déle než několik dní, které sám potřeboval k vlastnímu vyléčení.

„Marie, co se stalo, je strašné, ale život jde dál. Máš před sebou těžký, ale úžasný úkol. Tví synové tě potřebují a dříve nebo později v nich Františka najdeš. Dají tvému životu smysl a budeš v nich mít oporu. Tu ztrátu ti nahradí, i když si to teď nedokážeš představit,“ řekl v psychologii zběhlý lékař a doufal, že se Mariina křehovitost plynoucí ze zoufalství pomalu uvolní.

Měl pravdu. Zdálo se, že se probírala z letargie, začala přemýšlet prakticky a připravovat kávu. V tuto chvíli byla její největší starostí organizace pohřbu. Jílek se nabídl, že se spojí s pohřebním ústavem a vyřídí všechny potřebné formality. Ze vzorů smutečních party, která byla k dispozici, vybral jediné, jež mělo kříž, na což zaměstnanec zareagoval poznámkou: „Dobové není, ale prosím.“ Mezitím přijela do Hradiště i jeho manželka Božena, energicky převzala vedení domácnosti a starala se o to, aby Marie nebyla se svým smutkem sama.

Jílek byl s psychickým stavem své švagrové docela spokojený, nemohl ale úplně vyloučit určitý druh manické psychózy.

O událostech na prosektuře se nesmí ani teď nic dovědět, myslel si a obával se otázek na toto téma. Neptala

se. Mrtvola pro ni byla pouze stvrzením tragické události, proti které se vnitřně vzepřela.

„Pozítří, to znamená v den pohřbu, dovezou Františka ze špitálu. Tak jsem to domluvil se známým, doktorem Hrobařem. Doufám, že souhlasíš,“ sdělil jí krátce a spadl mu kámen ze srdce, když jen pokrčila rameny a na nic se neptala.

Jako lékař byl Jílek zvyklý na to, že svým pacientům v jejich zájmu neříkal vždy úplnou pravdu. Také v tomto případě neměl problém použít účelovou lež. Naštětí Marii předem neinformoval o svém záměru být při ohledání. Jeho motivace byla jasná, nechtěl bezradné ženě přidělovat zbytečné starosti.

Její mrtvý manžel, který se vždy snažil, aby žila jako v bavlne, by určitě souhlasil a ušetřil ji konfrontace se všemi případnými nebezpečími, jichž se stal nakonec sám obětí. I kdyby zemřel přirozenou smrtí, zemřel jako k smrti uštvaný muž, pomyslel si Jílek.

— — —

František musel tušit, že nebude žít dlouho, jinak by Marii v posledních letech nenutil do dálkového studia.

Dva roky studovala pedagogiku, psychologii a jiné potřebné, ale taky nepotřebné předměty jako historii dělnického hnutí, marxismus-leninismus, politickou ekonomii a ruštinu. Po dvou semestrech – bylo to vždy o prázdninách – se dálkoví studenti setkali v jednom univerzitním zařízení a pět týdnů se intenzivně připravovali na svou novou profesi učitele na základní škole.

Pro Františka, který doma pro své pracovní vyčerpání příliš nepomáhal, původně nepřicházelo v úvahu, aby

si jeho žena našla zaměstnání. Když ještě v Jablonci vyjádřila přání, že by ráda učila v mateřské škole, zamítl to s odůvodněním, že je dost vytížená starostí o domácnost a děti a že se o materiální zajištění rodiny postará sám.

Když se přestěhovali do Hradiště, jeho názory se dost změnily, byl dokonce připravený postarat se o děti. Marie náhle viděla hodně věcí z jiné perspektivy a uvědomila si, že manželovo jednání určovala předtucha blízké smrti.

Čas plynul. Dům byl plný lidí, na které se Marie mohla spolehnout. Vedle Jílkových, jimž se doma starala o odrostlé děti hospodyně, trávil poslední dny před pohřbem v domě, ve kterém stále ještě probíhaly stavební úpravy, také Josef, bratr zemřelého, se svou rodinou. Všichni se snažili Marii pomáhat a uchránit ji před vším nepříjemným.

V sobotu dopoledne přivezli dva černě odění muži velmi nákladnou a již zatlučenou rakev, na kterou položili dva věnce. Obě stuhy měly jednotný nápis: *Zemřel za vlast a její socialistickou budoucnost.*

Doktor Jílek nechal postavit rakev s ostatky svého švagra na velký oválný stůl v hale a dohodl s muži termín odvozu. Pak požádal všechny přítomné, aby opushtli místnost, a zamkl dveře. Pomocí páčidla za asistence nic netušícího Josefa otevřel rakev. Obrázek, který se oběma mužům naskytl, neměl s nebožtíkem pietně připraveným na poslední cestu nic společného. Lékař vyjádřil úlevu, týkající se obsahu rakve, povzdechem: „Bohudík, je to František.“

Mrtvola byla zabalena do stejného bílého prostěradla s nápisem Městská nemocnice Uherské Hradiště, ve

kterém byla ze špitálu odvezena. Vypadalo to, že jej do rakve jednoduše vyklopili.

„To určitě neudělali muži z pohřební služby,“ řekl Jílek spíš pro sebe než k Josefovi, který se snažil obrátit bratra na záda.

„Františkovi je to jedno, jak leží, a ostatní už ho stejně neuvidí. S bezvládným tělem je těžká manipulace, ani ve dvou nemáme šanci,“ pronesl zkušený patolog.

Poté, co přešel rukou po hrudi zemřelého, prohlásil: „Tušil jsem to, žádná stopa po otevření těla. Pitva nebyla provedena.“

Následně seznámil dosud nezasvěceného Josefa s celou anabází kolem bratrova skonu.

„Celé to divadlo mělo zabránit zjištění okolnosti úmrtí. Až dosud jsem měl o jeho přirozené smrti určité pochybnosti, nyní je mi to ale jasné. Teprve teď začne ta pravá hra. Potřebují zločin, proto by přirozené úmrtí nezapadalo do jejich programu. Skutečnou příčinu smrti se už nedozvíme, tito zločinci ale – a je jedno, jestli se jedná o vraždu nebo ne – poté, co celou věc překroutili, mají volné ruce pro běsnění v řadách potenciálních vrahů, které budou hledat a také najdou mezi svými odpůrci. Očekávám katastrofu a doufám, že aspoň nás ušetří.“

S těmito slovy a poté, co znovu zatloukl rakev a odstranil stuhy, odemkl dveře a opustil místnost. Marie vycítila, že se stalo něco zneklidňujícího, šla proto za ním, aby se zeptala, co se děje.

„V zásadě je všechno v pořádku. Až ten blázeňec skončí, promluvíme si o některých detailech,“ snažil se ji Jílek uklidnit.

Pak šel do zahrady, aby se nadýchal čerstvého vzduchu a urovnal si myšlenky. Začalo mu docházet, do ja-

kých pochybných machinací se František za života – a dokonce i po smrti – dostal. Litoval, že Marii něco slíbil. Definitivně nabyl přesvědčení, že by se neměla ani v náznamech dovědět o ohrožení, ve kterém se její muž nacházel.

Marie se děsila pompézního pohřbu a raději by se někam schovala. Skutečnost překonala všechny její obavy. Ceremonie se zúčastnilo několik tisíc lidí s různou osobní motivací. Zatímco se ve městě stále ještě shromažďovali lidé, smuteční průvod se už táhl až ke hřbitovu, ležícímu na návrší za městem. Tvořili jej přátelé, žáci, absolventi, učitelský sbor a personál školy ze Zlína, Hradiště, ale také vzdáleného Jablonce, dále spolubojovníci z legií a několik partyzánů. Legionáři dokonce prokázali velkou odvahu v tom, že přišli v uniformách, které mocipáni, a především jejich sovětsí *instruktoři* tolik nenáviděli.

U hrobu se hodně řečnilo. Promluvil zástupce starosty města Hradiště, ředitel obchodní akademie, který označil profesora Krepse za pedagoga, který určitě bude mít své místo v historii moderní pedagogiky, dále zástupce Svazu protifašistických bojovníků, a nakonec dokonce hodnostně nejvyšší legionář předal poslední pozdrav bratru a kamarádovi kapitánu Františku Krepsovi jménem v tu dobu už ilegální Československé obce legionářské.

Značný rozruch způsobil neohlášený řečník, který se představil jako vyslanec dosud neznámého Výboru pro revoluční rozvoj. Ve své řeči vychvaloval jemný smysl zemřelého pro politickou realitu, a především jeho schopnost rozeznat ve správný okamžik nové a progresivní. Podtrhl také jeho ochotu poskytnout veškeré své síly budoucnosti národa.

Většina smutečních hostů považovala tuto řeč za provokaci a rušila ji výkřiky jako *Přestaň – To jsou lži – Pryč s ním* a podobnými projevy protestu. Ještě než tento samozvaný řečník zmizel v davu, označil zemřelého za oběť *lokajů imperialismu*, kteří přišli na jeho angažovanost v nově se formující společnosti a chladnokrevně jej zavraždili.

Toto prohlášení vyvolalo obrovský rozruch. Většina těch, kteří se protlačili až k hrobu, je označila jako neslýchaně podlé nařčení. Někteří provokatéra pronásledovali, došlo k tlačenci, a dokonce i k jeho fyzickému napadení. Ohrožovaný reagoval slovy *To si odpykáte*, nebo dokonce *Vaše dny jsou sečteny*. V tom zmatku si pravděpodobně nikdo ze zúčastněných nevšiml osob, které se snažily všechno zpovzdálí nenápadně fotografovat.

Marie, jež stála spolu s dětmi u kraje hrobu, sledovala absurdní scénu bez zřetelného pohnutí. Chtěla jen pryč, navždy pryč od těchto událostí. Toužila po bezpečí, které nacházela jen u Františka, a přemýšlela o tom, že by byla ochotna zřít se i vlastního života.

Jílek, který ji pozoroval, tušil, co se jí odehrává v hlavě. Částečně proto, že ji chtěl ochránit před tísnícím se davem, ale především proto, aby ji vytrhl z jejích myšlenek, ji objal a se značnou silou si ji přitiskl na hrud'. V tomto sevření, kdy jí musel působit fyzickou bolest, přišla k sobě a znovu se obrátila na děti, které se mezitím stáhly k hromadě hlíny vedle otevřeného hrobu.

Poté co se nezvanému řečníkovi podařilo utéct, byl znovu nastolen pořádek a ceremonie mohla pokračovat. Když kolem hrobu prošli poslední smuteční hosté

a rozloučili se se zemřelým hrstí hlíny, nebyla rakev už téměř vidět.

Spolu s ní zmizely i tělesné ostatky muže, jehož osudem bylo prožít *na jeden život až příliš*.

I

Třípatrová budova patřila k největším ve městě, nepočítaje v to samozřejmě radnici, zámek a novou školu. Náchodský zámek byl vybudovaný na počátku 13. století na velkém kopci, dnes se nachází uprostřed města. Současná podoba pochází z počátku 16. století a je dílem italského architekta Carla Luraga, jemuž se povedlo díky jedinečné poloze vytvořit zřetelný monument, který, když jste si jej prohlédli lépe, nebyl větší než středně velká panská usedlost.

Malému Františkovi se povedlo ztratit se z matčina přísného dohledu a vyšplhat na lešení, které tady stálo od předchozího podzimu a propůjčovalo tak obydlí němu domu charakter staveniště. Jeho nadšení z výšek, ale také pýcha na vlastní odvahu ho zlákaly k tomuto výkonu a přinesly dosud nezažité pocity. Hlasitými výkřiky na sebe rychle upoutal pozornost kolemjdoucích, kteří se pod ním srotili do hroznu. Když si uvědomil, že nálada přihlížejících je stále napjatější, jeho pocit štěstí přerostl v nejistotu, která se vystupňovala v paniku. Chlapec, jemuž byly právě čtyři roky, začal plakat. Konstrukce ze vzájemně provázaných desek se žebříky, klesajícími do hloubky, mu najednou připadala jako nepřekonatelná překážka ve zpáteční cestě na

zem. Až nahoře si uvědomil, jak velké bezpečí poskytovala pevná půda pod nohama, i když si na ní téměř denně rozbíjel kolena do krve.

Tato zkušenost ho celý život traumatizovala do té míry, že po žebříku lezl jen v nejnutnějších případech. Nejen to. Celkově neměl rád výšky, a přestože se narodil v pahorkatině, cítil se v rovinaté krajině mnohem lépe.

K smrti vyděšená matka se snažila svého Františka na dálku uklidnit. Bylo to ale dost těžké, protože všichni lidé sročení pod lešením, se snažili pomáhat dobře míněnými, ale zmatek vyvolávajícími radami. Lidé, kteří mu z jeho perspektivy připomínali mravence, jej znejistili natolik, že se bál nejen sestupu, ale i jich samotných. Dřepl si a plakal ještě hlasitěji. Celé dobrodružství ukončili až dělníci, kteří se vrátili dříve z přestávky a snesli chlapce bezpečně dolů.

Františkův přísný otec byl v době události na služební cestě. Jako obchodník – jeho krám byl na předměstí nejen největší, nýbrž, co se týká nabídky zboží, také nejzajímavější – kladl velký důraz na kvalitu svého sortimentu. Zboží, ať už to byly potraviny, oblečení, galanterie nebo technický materiál – vše si zajišťoval sám, nejlépe, pokud to bylo možné, v místě výroby. „Nekupuju zajíce v pytli,“ opakoval neustále a obšírně informoval své zákazníky o výrobní technologii nebo alespoň o místě vzniku produktů. Především konfekci – hlavně prádlo – si nechával posílat přímo z Prostějova, textilní metropole Moravy, a sice až poté, co vzal každý objednaný kus do ruky a určitá místa, na kterých se často vyskytovaly vady, zkontroloval pod lupou. Podobné to bylo s potravinami. V obchodě nebylo nic, co by sám neochutnal. Zboží, které se rychle kazilo,

dokonce denně prohlížel, u produktů, které sám nejedl, jako například u ryb, jej musela zastoupit jeho žena.

Nabídka byla obdivuhodně rozmanitá. Jakmile neměl zboží skladem, okamžitě je objednal. Jeho oblíbené rčení znělo: *U mě dostanete všechno – od spínacího špendlíku po lokomotivu*, přičemž zákazníci nepochybovali, že je to myšleno vážně.

Obchod, ve kterém spolu s ním a jeho ženou pracoval vždy jeden učeň, jenž si po vyučení většinou založil vlastní obchod v některé z okolních vesnic, se postupně stal sociální institucí. I on, stejně jako většina jeho kolegů, dával zákazníkům, neschopným platit základní potraviny, úvěr, který se snižoval ve zvlášť extrémních případech tím, že se část jednoduše odpustila. Motivací pro tyto činy bylo nutné hledat nejen v jeho sociálním cítění, mnohem více se však jednalo o konkurenční boj, který vyvolávali ostatní obchodníci. Firmu Kreps nevedl tento postup ke ztrátám, které by mohly mít zásadní vliv na její trvale stabilní pozitivní bilanci. Naopak. Vzbuzoval důvěru zákazníků a navíc všichni prodejci ve městě byli zajedno v tom, že je jejich povinností pomáhat lidem, kteří se ocitli v nouzi. Především židovští obchodníci, navzdory latentní nedůvěře obyvatel, šli v tomto ohledu příkladem.

Podnikavost spojená se zárodky sociálního myšlení přivedla otce našeho malého hrdiny na myšlenku přistavět k vlastnímu domu několik bytů pro rodinné příslušníky předčasně zemřelých nebo invalidních pracovníků, které podmínky raného kapitalismu přivedly do nesnází.

Po obou stranách stávající budovy nechal přistavět asi dvacet metrů dlouhé trakty a vše, včetně původního

domu, vyhnal do výšky tří podlaží. V přízemí, ve středu celé budovy, zůstal obchod, nad kterým se rozkládal velký byt majitele. V přistaveném podlaží se nalézaly dva prostorné byty, vybavené dokonce koupelnou, jež byly určeny pro potomky, až dospějí. V nově postavených částech bylo zřízeno několik malých bytů, přístupných bočními vchody, které vykazovaly na tehdejší dobu vysoký standard bydlení. Všechny měly vlastní vodovodní přípojku, záchod byl společný a nacházel se na chodbě. Ve srovnání s výstavbou v císařské metropoli, ve Vídni, to byl každopádně pokrok. Tamní byty, postavené v nájemních domech ve stejné době, měly společný zdroj vody a záchody vždy pro několik partají.

Obchodník Kreps, který měl ve městě významné postavení – mimo jiné zastával funkci radního pro obchod a sociální záležitosti – prosadil pozoruhodná opatření. Patřila k nim podpora na bydlení pro ovдовělé matky, ale také – a to byla velmi průkopnická vymoženost – pro ženy, které vychovávaly nemanželské děti. Pokud se někdo takový objevil v jeho domě, opozice to použila jako záminku k tvrzení, že to Kreps dělá jen kvůli nájemnému, prostě se ho snažila zdiskreditovat. Proč se takto angažoval, se dnes můžeme jen domýšlet, skutečností ale zůstává, že mnoha lidem stojícím nad sociální propastí umožnil vést jakž takž důstojný život. Protesty konzervativních politických odpůrců se ukázaly jako neúčinné. Ve volbách v roce 1907 koalice na radnici jeho pozici značně posílila. Objektivnímu pozorovateli však nemohlo uniknout, že jak rozšíření domu, tak prosazená sociální opatření zaručovala obchodníku Krepsovi zvýšený obrát zboží.

Určitě by bylo přehnané tvrdit, že se z něj stal člověk, který sleduje jediný cíl, a sice navýšení svého kapitálu. Jeho chování formoval mnohem více morální kodex profesní skupiny, který na jedné straně usiloval o zákazníka spokojeného s cenou a kvalitou zboží, na druhé straně se snažil o získání lepší pozice pro vlastní rodinu v tehdy ještě velmi silně hierarchicky uspořádané společnosti.

Jeho veřejné funkce – ve městě sotva existoval spolek, ve kterém by nebyl minimálně podporujícím členem – si nárokovaly spoustu času, takže mimo neděle nepobýval téměř ani jeden večer doma. Veškeré povinnosti končily v hostinci U Koruny, ve kterém uzavírali náročný den u karet nebo diskuzemi o komunální politice.

Pokud měl nějaký volný večer, věnoval se ve svém oblíbeném lokálu Za Hradbami od devatenácti do jednadvaceti hodin rozvážné konzumaci svých tří piv a s příslušníky sociálně nižších tříd rozebíral jejich problémy a názory. Jen zřídka vypil jiné množství, a pokud ano, tak rozhodně více než méně. V takových případech si pochvaloval výhodnou polohu hostince, který se nacházel, jak to již prozrazoval jeho název, mimo centrum, a sice v bezprostřední blízkosti jeho domu.

Už ve 14. století obklopovaly náhodské městské hradby téměř čtvercové náměstí a několik ulic s obytnými domy a krámy, které pocházely ze stejné doby. Později byly rozšířeny až k areálu zámku. Svůj strategický význam ztratily v 18. století, kdy musely ustoupit městu, jehož rozrůstání podnítila začínající industrializace. Do současnosti se zachovaly jen dvě městské brány a zbytky hradeb coby stavební památky.

Malý František měl štěstí. Po zkušenosti s lešením pro něj nebylo těžké matce slíbit, že už nikdy nikam nepoleze – ani na lešení, ani na vysoké stromy, stojící ve dvoře jejich domu. Jako protislužbu dostal od matky slib, že otci událost zatají nebo minimálně zlehčí její průběh, protože bylo možné, že by se o ní dověděl od některého z mnoha přítomných svědků. I přes slabost, kterou ještě dlouho cítila u srdce, byla na svého synka pyšná. Můj neohrožený chlapec, myslela si a snažila se najít souvislost s minulostí rodiny svého muže, která se podle vyprávění ale také písemných záznamů protloukala životem velmi nekonvenčně.

Krepsovi byli představitelé typické moravské drobné šlechty, která měla jen nepatrný majetek. Žili na statku nesoucím zámecké prvky. Právo používat titul svobodný pán bylo uděleno Krepsovým v 15. století, údajně jako odměna za mimořádně chrabré chování ve vojsku císaře Zikmunda, bojujícího proti husitům. Hlavní zdroj jejich příjmů pocházel ze zemědělství. Protože se v době sklizně pracovní síly těžko sháněly a rolníků, plnicích robotní povinnost, bylo málo, muselo si také panstvo vyhrnout rukávy. Přesto se Krepsovi snažili stavět na odiv svůj lepší původ. Do kostela – oproti převážné části velectěného panstva to byli katolíci – jezdili v pozlaceném kočáře, který vyměnili za víno a vepřové. Tento obchod byl v místní kronice okomentován nepříliš lichotivým zápisem:

„Navzdory svému obvyklému vystupování jenom proto, aby si zahrál na pána, směnil Jan na velikonoční pondělí léta Páně 1599 víno, kterého měl ve svém

domě vždy dostatek, a prasata, pro která si došel k rolníkům, za pozlacený kočár, vyřezaný ze dřeva, jež zámecká vrchnost již odstavila...”

Tento záznam ukazuje na antipatie kronikáře vůči Janu Krepsovi a pravděpodobně i celému jeho příbuzenstvu. Vysvětlením může být příslušnost rodiny ke katolické menšině, která měla neustále velkou podporu ze strany vládnoucích Habsburků. Zemská protestantská knížata, která usilovala o náboženskou toleranci, je v zájmu precedentu neznevýhodňovala, přestože profitovali z protireformačních opatření přicházejících z Vídně. To bylo mnoha lidem – nejen z čiré závisti – trnem v oku. Byli i tací, kteří podporu Jana Krepsa panovníkovi hodnotili jako zradu na vlastním národu. Další zápisy v kronice ale dávají tušit, že náboženské přesvědčení nebylo hlavním důvodem averze proti nejstaršímu Krepsovi. Jeho nevázanost spojená s tvrdostí a arogancí byly vlastnosti, které protestantského kronikáře sváděly ke kritickým poznámkám. Vzal si rodinu jaksepatří pod drobnohled a informoval, že nejstarší syn Jakub musel odejít proti své vůli do Vídně k jezuitům, ačkoliv to rodinu téměř zruinovalo; dcera Kateřina, zjevně volnomyšlenkářka, odmítla vstoupit do klášterní školy a rozzuřený otec ji šikanoval do té míry, že jednoho dne opustila dům a odešla do Brna, aby si zde vybudovala vlastní skromnou existenci jako pomocnice v lékárně. Jak kronikář dopisuje později, měla mimochodem štěstí a vdala se za syna lékárníka, aniž by o tom zpravila rodinu. O počtu dětí se kronika nezmiňuje, farní knihy se ztratily během třicetileté války.

Osudová chvíle rodiny Krepsovy přišla po bitvě na Bílé hoře roku 1620. Šlechtě, která se přidala k rebelii

českých a moravských stavů proti císaři Ferdinandu II., byl vyvlastněn majetek a byla vyhnána ze země. Jakub Kreps coby věrný katolík dostal na doporučení mocných jezuitů v léno zkonfiskovaný zámek v Račicích, kde pak žily čtyři generace Krepsů a nechaly se hrdě označovat titulem zámečtí pánové z Račic.

Podle velmi kusých, ústně tradovaných zpráv se noví zámečtí pánové finančně neustále přepínali. Hlavní budovu zámku zvedli o třetí patro, které nechali nákladně prosklít, a velký důraz kladli na nákladné, umělecké provedení fasády. Na hlavicích falešných sloupů nechali vytvořit galerii předků, přičemž jednotlivé obličejy vykazovaly překvapivě silnou podobnost. Charakteristickým znakem bylo vysoké čelo, půlfigurám bez pokrývky hlavy chyběly vlasy. Tento nedostatek pak vyrovnávaly o to bujnější vousy. V ruce měla většina ztvárněných buď džbán na pivo, nebo karafu na víno. Pouze jedna osoba držela knihu, pravděpodobně se jednalo o učeného Jakuba, a jedna měla v ruce kružidlo, které mělo s největší pravděpodobností symbolizovat stavební umění. Není jasné, zda se jedná o stavitele nebo o investora stavby.

Hospodářský úpadek Krepsových způsobily nejen přehnané stavební aktivity, ale minimálně ve stejném rozsahu také společenský život, kterého se ambiciózní rodina horečnatě účastnila. Organizovala několikadenní slavnosti pro hosty zblízka i zdaleka, kteří tuto pohostinnost často bez ostychu zneužívali, a týdny mluvili o odjezdu, zatímco neustále hledali důvody, aby jej mohli oddálit. Když zvážíme, že panstvo cestovalo s celým doprovodem, přičemž nepřeháníme, když mluvíme o dvaceti osobách, které jej tvořily, lze si představit, jaká to byla pro hostitele zátěž.

Marnotratný život, který dokládají také portréty s karafami na víno a džbány na pivo – nejen vyobrazení muži, ale i některé dámy – měl za následek to, že se čtvrtá generace svobodných pánů Krepků z Račic musela s krásným zámekem rozloučit. Znamé je pouze to, že se přestěhovali do mlýna nedaleko Bystřice na Českomoravské vysočině, kde našli po více než sto padesát let jak sídlo, tak také zdroj příjmů.

Tuto usedlost opustil ve druhé polovině 19. století až Františkův děd. Zastaralý mlýn nebyl schopný bez velké investice držet krok s okolní konkurencí. Navíc byl starý Krepka nevrhlý, autoritativní muž, což se projevovalo i ve vztahu k zákazníkům. Navzdory příznivé ceně a prvotřídní kvalitě chodilo do mlýna čím dál méně sedláků. Tvrdohlavý mlynář přesto odmítal každou změnu a přivedl tím již zastaralý mlýn ke krachu.

Výnos z prodeje mlýna, který se zachoval až do dnešních dnů, byl rozdělen na tři nestejně vysoké částky. Jeden díl obdržel prodávající, jenž si navíc vyjednal pro sebe a svou o hodně mladší ženu právo na bydlení v panském domě, který byl součástí usedlosti. Když roku 1882 zemřel, vdova opustila dům a tím definitivně skončila nepříliš slavná historie rodiny Krepků. Kdyby obec Račice ve 30. letech 20. století u příležitosti oslav 900. výročí založení obce nevypátrala profesora Františka Krepse a neudělila mu coby přímému potomkovi „von Krepksdorffů“ čestné občanství, upadla by historie rodiny zcela v zapomnění.

Františkův otec dostal z prodeje mlýna největší podíl, a proto si mohl na průmyslovém předměstí Náchoda koupit dům, v jehož přízemí se nacházel obchod. Zásoboval obyvatele početných sociálních bytů v rozrůstající se průmyslové čtvrti.

Bratr Františkova otce získal značně skromnější obnos. Byl už dlouho z domu a vybudoval si pozoruhodnou měšťanskou kariéru v jihlavském pivovaru. Oba bratři mezi sebou udržovali jen minimální, ale vždy bezproblémový kontakt. Díky tomu se stalo, že pivovarnický mistr, navzdory zřetelnému znevýhodnění v dědickém řízení, nepodal vůči svému bratrovi žádné odvolání.

František junior, nejstarší ze tří sourozenců, měl v budoucnu obchodní živnost automaticky převzít. Již jako dítě si nepřál nic jiného, než být konečně starší a smět otce doprovázet na jeho četných obchodních cestách. Takto motivován se v obchodě často zdržoval a hrál si na prodavače. Není jisté, zda to byla jen dětská potřeba hry nebo byla rozhodující očekávaná odměna, tedy nějaká sladkost. Otcí byla jeho motivace lhostejná. Obojí považoval za užitečné. Výplata za odvedenou práci přece patřila k základním principům dobrého soužití. Synův zájem o obchod ho prostě těšil. Nelitoval času ani námahy, aby chlapce zasvětil do principů obchodního řemesla.

Čest a ctižádost spojené se sociálním myšlením utvářely profesní filozofii Františkova otce. Jeho cíl nebyl skromný. Chtěl se stát největším a nejbohatším obchodníkem ve městě. Jeho nasazení pro zákazníky, především v sociální oblasti, se rychle rozkřiklo a pomalu se z něj stával obchodník málo zámožný, a proto šetrné střední třídy. Muže, jejichž rodiny trpěly neustálým nedostatkem – příčinou byl často karban nebo alkoholismus – přemlouval, aby ze svého měsíčního příjmu u něj po výplatě odkládali určitou částku, a tím zabránili případné krizové situaci v rodině. On sám žasl nad počtem těch, kteří tuto nabídku využili. Rozumělo se

samo sebou, že vysloveně chudým rodinám poskytoval opakovaně, stejně jako téměř všichni ostatní obchodníci, odpisy z dluhů.

Jeho sociální angažovanost a schopnost dobře vycházet s nejširšími vrstvami obyvatelstva měly za následek to, že i když nebyl organizovaný v žádné politické straně, mluvilo se o tom, že jej silní sociální demokraté oslovili coby svého kandidáta na pozici starosty. Krepsovi se to ale zdálo příliš riskantní, a jejich nabídku odmítl. Nakonec se nechal přemluvit aspoň do funkce městského radního, kterou vykonával velmi svědomitě.

Společenský život ve městě byl bohatý, ale značně monotónní. Pravidelné schůze jednotlivých korporací byly zpravidla příjemná setkání, jež se vyznačovala hojnou konzumací piva.

„I to je náš úkol. Konečně, rozhybání obchodu městského pivovaru je v zájmu města i jeho obyvatel,“ argumentovali zástupci města, když na to byli – někdy až provokativně – dotazováni. Až na schůze obecní rady se spolková činnost konala v některém z početných městských hostinců. Vedle Koruny byl upřednostňován také hostinec U Jehňátka. V tomto domě se nacházelo několik oddělených místností, které umožňovaly jednat naprosto nerušeně. Nabídka hostince byla tak kvalitní, že k němu byla z pruského pohraničního města Bad Kolnaw zavedena autobusová linka. Každou neděli sem pak přijíždělo mnoho hostů na obědy a následnou procházku po Náchodě.

Schůze městské rady se konaly každý týden – pravděpodobně kvůli utajení projednávaných témat – na radnici. Problém nezbytného občerstvení již po generace řešil obecní slouha. Mezi jeho nejdůležitější úkoly

patřilo obstarání piva, jež musel přinést ve starém, desetilitrovém cechovním džbánu, vyrobeném uměleckou kovárnou v 18. století. Džbán byl uložen spolu s ostatními historickými pamětihodnostmi na radnici ve vitríně. Pivo dodávalo šest hostinců, které se střídaly v intervalu pěti týdnů. Tradice diktovala hostinským nejen dodávat pivo zasedajícím zdarma, nýbrž také počastovat slouhu. Ten se zpravidla na konci své služby okolo sedmnácti hodin, vyzbrojen džbánem, odebral do hostince, který byl právě na řadě, a tam příjemně překlenul čas do začátku zasedání, jež bylo obvykle zahájeno ve dvacet hodin. Nezřídka byl tak silně podroušen, že se svého úkolu nemohl zhostit, aniž by neohrozil džbán či jeho obsah. V takových případech musel zaskočit někdo z personálu. Obecní slouha byl za tento druh horlivosti jen zřídka pokárán, jednalo se totiž o jeho volný čas. Každopádně – a bylo jedno v jakém stavu – musel vyčkat až do konce schůze, aby vyhověl případným přáním zástupců lidu. Zpravidla šlo o obstarání cigaret, a pokud se schůze protáhla, dokonce o zajištění jídla nebo nový přísun piva. Byl srozuměn také s tím, že mezi jeho další povinnosti patří eventuální doprovod silně přepracovaných mandatařů. Tento úkol byl ale spojen s rozličnými riziky. Coby doprovázející osoba musel následovat pána všude, což vedlo k tomu, že jeho služba trvala občas po celou noc. Nezřídka se ovšem taková doprovázející osoba stala namísto očekávané opory překážkou. Pozitivní byla skutečnost, že pánové platili bez výjimky i svému doprovodu veškeré výdaje. Tím si vykoupení potřebnou diskrétnost.

Krepsovi si postupně zvykali na neustálou nepřítomnost hlavy rodiny. Matka si nestěžovala, Františkovi se

zpětně zdálo, že v jejím obličejí rozpoznával smutnou rezignaci. On sám si hodiny s otcem, strávené většinou v krámě, užíval. Také otec si uvědomoval význam společně prožitého času.

František si musel už podruhé vědomě prožít narození dalšího sourozence. Jeho o pět let mladší bratr Josef, na kterého se nejprve těšil, ale ze kterého byl nakonec rozčarován, byl důvodem, proč tuto událost očekával s krajně skeptickými pocity. Napětí plná atmosféra bezprostředně před matčíným porodem mu šla na nervy do té míry, že každou možnou minutu trávil mimo dům. Narození sestřičky pro něj bylo skutečnou katastrofou. Představa, že ho také Anna, stejně jako předtím Josef, připraví o další část matčiny náklonnosti, ho děsila.

Následně se rozhodl sourozence ignorovat a zaměstnával se stále více školou a svými kamarády. Otec, který si se svými mladšími potomky také očividně nevěděl rady, podporoval Františkův „separatismus“ napůl vážně míněnými poznámkami, jako například: *My chlapi musíme držet pohromadě* nebo *Tó nahoře se nás netýká*. K radosti obou tak vznikl téměř kamarádský vztah, který na jedné straně docela posílil Františkovo sebevědomí, na druhé straně ale negativně ovlivnil rodinnou atmosféru. Tento křehký vztah však narušovala otcova častá nepřítomnost. Přesto zůstal tvrdý a řvoucím příšerám, jak své sourozence označoval, se zdaleka vyhýbal.

Trvalo dost dlouho, než vzal Josefa na milost. Když mu bylo necelých pět let, začal si s ním František hrát a brával ho mezi své kamarády. Josef měl radost a snášel statečně veškerou šikanu starších. Byl pro ně něco jako pokusný králíček. Poslali ho například na čerstvě

zamrzlý rybník, aby otestoval sílu ledu, do cizích zahrad, aby kradl ovoce, ale naváděli ho také opakovaně k jednání, které pro něj mohlo mít závažné následky. Začalo to výzvou, aby rozbil kamenem okno, a skončilo naváděním, aby při minus patnácti stupních olízl železné mostní zábradlí. Poté co jazyk i rty beznadějně přimrzly ke kovu, osvobodil se Josef od bolestivého spojení jediným trhnutím hlavy, které vedlo k tomu, že tenká pokožka rtů zůstala na zamrzlém ohrazení. Jazyk se už předtím našťestí uvolnil teplým dechem. Trvalo několik týdnů, než mohl znovu bez zábran přijímat pevnou stravu.

Doma z nehody obvinili Františka a ten se rozhodl podniknout vše pro to, aby se podobná situace už neopakovala. Namísto toho, aby si svůj vztek vylil na Josefovi, vklouzl do role jeho ochránce a upevnil tak svůj vztah s bratrem, aniž by tušil, že tím dává základ jejich celoživotnímu přátelství.

— — —

Roky plynuly a František se musel rozhodnout, jak naloží se svou budoucností. Stejně jako většina jeho vrstevníků neměl žádnou konkrétní představu. V principu mu bylo jedno, jestli bude pokračovat ve studiu nebo se věnovat rodinnému podniku. Obojí se mu zdálo stejně atraktivní. Představa, že by stejně jako otec hodně cestoval, jej lákala, zároveň však chápal, že by studiem mohl získat lepší společenské postavení. Sám se nedokázal rozhodnout, proto volbu přenechal otci. Ten si synova gesta důvěry velmi cenil, svazovalo jej však k velké odpovědnosti. Proto byl velmi vděčný

řediteli Františkovy školy, se kterým seděl v radě u jednoho stolu, za jeho vehementní přímluvu poslat nadaného chlapce dále studovat. Rozhodnutí tak padlo rychle, nebylo ale bez kompromisu. Žák František Kreps se v roce 1911 nepřihlásil na gymnázium, ale na místní obchodní akademii.

V té době byla obchodní akademie záležitostí jen mužů. S obtížností studia si František nedělal starosti. Až dosud se na něj ve škole nekladly nároky, proč by se to teď mělo změnit, myslel si a těšil se na nové období svého života.

Otec měl z vývoje událostí radost především proto, že i u Josefa rozpoznal obchodní nadání. On sám se ve svých čtyřiceti šesti letech cítil dost mladý na to, aby mohl obchod řídit až do té doby, než jej jeho druhorozený syn převezme v případě, že se František po plánovaném studiu na Vysoké škole obchodní v Praze do rodinného obchodu nevrátí. Navíc ani František se firemního života za nových okolností nestranil, naopak, dokonce se v něm angažoval více než kdy předtím. Rozhodl se také, že od matky přebere alespoň část obchodních povinností. I přesto, že měli služebnou, neměla pro sebe ani chvíličku volného času.

Studentský život se v Náchodě rozvíjel úplně stejně jako v jiných malých městech. První lásky, studentské spolky a z nich vyplývající sportovní aktivity, ve vyšších třídách pak proklamace mužnosti, která se zviditelňovala především v rituální konzumaci piva.

František nebyl samotář. Děvčata ho ale buď ještě nezajímala, nebo jeho sebevědomí nebylo tak vysoké, aby se o nějaké ucházel. Pro členství v jednom z řady studentských spolků, které měly často velmi přísná

pravidla, mu chyběly určité důležité předpoklady. Byl naprosto nesportovní typ, jen obtížně se podřizoval skupinové disciplíně a postrádal také schopnost konzumace velkého množství piva. Proti alkoholu v zásadě nic neměl, byl ale z domu vedený spíš k pití vína.

Víno se u Krepsů podávalo ke každému nedělnímu obědu. Dokonce i malý Josef dostával do poloviny naplněnou sklenici. Otec upřednostňoval červené víno, většinou suchý maďarský Kékfrankos nebo Egri Bika-vér. Na svátečním rodinném stole našel své místo také rakouský Modrý Portugal nebo jihomoravský St. Laurent. Sladkým bílým Moselským, které si vychutnávala zejména matka, otec také neopovrhoval. Zřídka, jen při výjimečných příležitostech, se ochutnávala rovněž francouzská nebo italská vína.

Výběr vína byl vždy malý obřad, jehož se směl účastnit i František. Otec stával v hlubokém zamyšlení neděli co neděli před regály zaplněnými – značně disproporčně v poměru k ostatnímu zboží – různými druhy vín. Bral jednotlivé láhve do ruky a každou tichým hlasem – spíš pro sebe než pro Františka – okomentoval. Když byl s výběrem u konce, poučil syna o původu, charakteru a vlastnostech vítězného kandidáta.

Františkova první silnější podnapilost ale nepocházela z vína. Asi ve čtrnácti letech vypil s kamarádem ze zvědavosti láhev sladkého pepermintového likéru. Domů se vrátil značně podroušený. Matka si všimla jeho stavu a chtěla zavolat rodinného lékaře.

Otec konstatoval klidným hlasem: „Je jen opilý, dříve nebo později to muselo přijít.“ Problém však viděl v původu konzumovaného alkoholu. Františkovu vysvětlení, že vzal láhev v krámě a že ji také zaplatil, příliš

nevěřil. Ještě téhož večera udělal inventuru, aby zjistil, jestli je Františkovo tvrzení pravdivé. Poté co se ujistil, že jeho syn nelhal, byla pro něj věc vyřízena. Problémy s alkoholem u mladistvých neexistovaly. Lékaři dokonce slabým dětem pít piva a někdy i červeného vína předepisovali proti chudokrevnosti. Příznačná pro potvrzení významu alkoholu coby léku byla skutečnost, že dobrý koňak se prodával pouze v lékárně. Přesto všechno byl alkoholismus obecný problém, především mezi sociálně slabšími vrstvami.

Během studia na střední škole tíhl František více ke společenskovědním než přírodovědným oborům. Historie, filozofie, literatura, a zejména výuka jazyků byly předměty, na které se vždy těšil. Když v roce 1915 skládal maturitu, mluvil slušně německy a anglicky, ale také obstojně francouzsky. Navíc získal samostudiem dobré znalosti latiny a starořečtiny.

Pyšný otec byl připravený financovat vysokoškolské studium za předpokladu, že si František nevybere filozofickou fakultu, ale že bude studovat na hospodářské akademii. František souhlasil, prosadil si však kompromis v tom, že namísto ekonomie půjde na zahraniční obchod. Ve skutečnosti doufal, že bude moci současně studovat i Filozofickou fakultu na Karlově univerzitě.

Své první dny v Praze, kdy nejprve bydlel v rodině jednoho otcova obchodního partnera, prožil jako ve snu. Znal město z početných, většinou jedno- až dvoudenních návštěv, které ale byly předem naplánovány do té míry, že sotva mohl podniknout něco samostatně. Neobdivoval velikost, ale spíš koncentraci velkoměsta. Jen pomalu chápal četné protiklady, které byly pro multikulturní život české metropole tak charakteristic-

ké. Na jedné straně dosud neprožitá volnost nočního života, na straně druhé absolutní oddělenost kulturního a společenského života tří hlavních etnických skupin obyvatelstva, Čechů, Němců a Židů, přičemž důvody této separace nespočívaly v odlišnosti jazyka. Židé mluvili německy a většina vzdělaných Čechů ovládala výborně takzvanou pražskou němčinu. V posledních desetiletích se bohužel především mezi Němci a Čechy prohloubila historicky podmíněná nevraživost. Organizovali se v národních spolcích a svazech. Hlavní oblasti kulturního života, jako například divadlo, hudba, literatura, ale také sport, byly přísně odděleny dle národnostních charakteristik. Nejmarkantnější to bylo v literatuře. Mezi jednotlivými skupinami neexistovaly žádné styčné body, literární tvůrci se často ani vzájemně neznali. Fakt, že se čeští literáti stýkali téměř výlučně v početných městských pivnicích, zatímco němečtí a židovští kolegové upřednostňovali kavárny, určitě není dostatečným vysvětlením tohoto fenoménu. České i německé spolky si většinou nemohly dovolit vlastní prostory, a tak se stávalo, že si jejich členové pronajímali stejné místnosti. V těchto národních domech se sdružovaly ochotnické divadelní spolky, lidové kapely, pěvecká sdružení a početné zájmové skupiny, počínaje chovateli drobného zvířectva přes různé vzdělávací instituce až po taneční školy. Absurdním výsledkem této národní separace byly bezpochyby dva dobrovolné hasičské spolky města Prahy, a sice český a německý, které ale vykonávaly svou činnost při požárech a ostatních přírodních katastrofách ruku v ruce.

Těch několik málo vrstevníků z okruhu známých rodiny Krepsových žilo pod přísným dohledem rodičů,

a nemohli proto být Františkovi nápomocni v tom, když vyjádřil přání poznat život města ve všech jeho podobách. V tom byl odkázán na několik zkušených kolegů ze školy, kteří – sami bez prostředků – se chopili příležitosti a zajistili si o něco lukrativnější noční život díky Františkovým penězům určeným na studium.

František si brzo našel vlastní pokoj v centru města. Místnost byla součástí velkého bytu, který obývaly dvě postarší sestry. Byt opouštěly jen v případě, že si potřebovaly vyřídit nějakou neodkladnou záležitost. S odkazem na zákaz rušení nočního klidu vyžadovaly, aby se František vracel vždy do deváté hodiny večerní. Skutečnost, že pravidelně na několik dnů – a to dokonce několikrát do měsíce – odjížděly na venkov za svými rodiči, ale kompenzovala tato omezení, která se naproti tomu pozitivně projevila na zvládnutí povinností, jež vyplývaly ze studia dvou oborů.

Ve volném čase se z nocí stávaly dny, a nejen proto, že se František nebránil svodům nočního života – rozumí se v rámci svých finančních možností. Inicioval dokonce v bytě ctihodných sester divoké večírky s pochybnými dámskými známostmi z hostinců. Zábava probíhala zpravidla bez extatických vrcholů, z pohledu konzervativní morálky tehdejší společnosti ale byla neakceptovatelná. František se pomalu zbavil nálepky venkovana, a i navzdory svému neatraktivnímu vzhledu se vypracoval v celkem zkušeného mladého muže.

Jeho „pendlování“ mezi slušným studentem a organizátorem bujarých večírků by s největší pravděpodobností fungovalo bez problémů dále, avšak jeden v principu zanedbatelný incident z jara roku 1915 od základu změnil chod Františkova života.

Po obvyklém rutinním večírku udělalo jedno z děvčat, které bylo pravidelně zváno hlavně z toho důvodu, že bylo ochotno uvést byt následující den do původního stavu, závažnou chybu. Jeden z účastníků, přespávající na pohovce v obývacím pokoji, nestihl dojít na toaletu a vykonal malou potřebu v pokoji. Aby nepoškodil jeden ze dvou fíkovníků, použil velkou prázdnou vázu ze znojemské keramické dílny, která se používala na velké kytice, většinou ze slunečnic. S tím jinak velmi pozorné děvče nepočítalo. Obsah vázy, okořeněný nedopalky z několika doutníků a cigaret, začal po pár týdnech přitahovat pozornost nosní sliznice majitelky bytu, jinak také kuřaček. Ne moč, tak daleko fantazie obou sester nesahala, nýbrž ještě definovatelné zbytky kuřiva byly podnětem k dalšímu pátrání. Poté co obě sestry našly ve Františkově pokoji množství ukrytých prázdných lahví od různých alkoholických nápojů a nošený živůtek, spojily se s Krepsem seniorem.

Otce tato zpráva nevyvedla z míry, naopak, považoval za zcela přirozené, že jeho právě dospělý syn proniká do všech tajů života. Zajímalo ho pouze, jaký bude mít toto rozšiřování zájmů dopad na jeho studijní morálku. Poté co se telegraficky oběma majitelkám bytu za svého syna omluvil a přislíbil nápravu, rozjel se do Prahy, aby se poinformoval o průběhu prvního roku jeho studia.

Informace, které dostal, ho přinutily nejen k zamyšlení, ale také ho rozzlobily. Jeho syn nesložil v prvním semestru všechny zkoušky, upozorňoval na sebe absencí na přednáškách a zejména na různých cvičeních a k tomu ještě ty divoké večírky – to už bylo i na jinak tolerantního otce příliš. Rozhodl se, že jeho syn, který